

KARDINAAL GERHARD-LUDWIG MÜLLER

HET FUNDAMENT VAN ONZE HOOP

Een vraaggesprek

2017

INHOUD

Inleiding, door Carlos Granados.....	9
--------------------------------------	---

VRAAGGESPREK

Het fundament van onze hoop.....	17
I Welke hoop biedt Christus ons?	43
II Welke hoop biedt de Kerk ons?	97
III Welke hoop biedt het gezin ons?	189
IV Welke hoop biedt de samenleving ons?	239
V Conclusie. De alomvattende sleutel van de barmhartigheid.	283

INLEIDING

Kardinaal Müller is iemand die geen blad voor de mond neemt. Hij heeft er geen probleem mee om de lastigste vragen het hoofd te bieden. Hoogstens voegt hij er soms na een grapje verzoenend aan toe: "Het is beter dat we dit niet opnemen in het interview." Hij beantwoordt absoluut niet aan het cliché dat mensen dikwijls hebben van een lid van de Curie als iemand die formeel, diplomatiek, koel en berekenend is. Soms neemt hij zijn tijd om te antwoorden; dan valt er een stilte en overweegt de interviewer om een andere vraag te stellen. Maar al snel zie je dat hij aan het nadenken is. Zijn betoog is sereen en ferm. Hij weet vanaf het begin waar hij wil uitkomen. Kardinaal Müller is een van de meest uitmuntende figuren van de hedendaagse theologie, naast het feit dat hij prefect van de Congregatie voor de Geloofsleer is. Hij is theoloog, dat wil zeggen, een gelovige die tracht te vertolken wat het antwoord van God is op de vragen van de mens. Hij is de prefect van het Geloof, en daarom iemand die een bevoorrecht gezichtspunt heeft over de situaties, de horizons en de vragen die zich aan ons aandienen.

Maar welke vragen stellen onze tijdgenoten zich? Welk antwoord verwachten zij van een gelovige? De mens vandaag ziet zijn gebrek aan geloof niet als een tragedie, maar maakt zich wel zorgen om zijn gebrek aan hoop en,

Inleiding

wat erger is, wil dit vervangen door surrogaten als het optimisme. De sleutelvraag is daarom de vraag naar de hoop. Onze tijdgenoten vragen zich af of er een hoop bestaat voor het 'hier en nu'; of ze haar kunnen ontmoeten in het christendom; en vooral: wat is het fundament van de christelijke hoop?

Het interview met kardinaal Müller dat ik met deze regels inleid, heeft als fundamenteel thema dat van de hoop, het is een 'verslag over de hoop'. Ik wil hier nu niet ingaan op de thema's die hierop aansluiten en die de lezer zal tegenkomen in de antwoorden van de prefect. Ik zou hier eenvoudig rekenschap willen geven van het ontstaan van het boek en enkele sleutels willen aanreiken teneinde de lezer in staat te stellen de volgorde van de vragen beter te begrijpen.

Twee jaar geleden had ik het geluk voor BAC een kort interview met kardinaal Müller te mogen voorbereiden en uitgeven, dat als titel meekreeg: *La esperanza de la familia*¹. Dat was een kort gesprek, dat betrekking had op een bijzonder thema, dat trachtte licht en hoop te bieden aan de gezinnen, in het kader van de Buitengewone Synode over het Gezin van 2014. Toen al speelde het door mijn hoofd om een echt lang interview te houden dat zou kunnen helpen om diverse vragen te belichten die urgent zijn geworden in onze Kerk. Het thema van de hoop bleek in elk geval een vruchtbaar uitgangspunt te zijn. Het was alleen nodig het kader van de vragen te verbreden en een serener dialoog mogelijk te maken. Maar vooral was het

¹ In het Nederlands uitgegeven als *De hoop van het gezin*, door de uitgeverijen Betsaida en De Boog (2015).

nodig dat de prefect deze nieuwe uitnodiging zou aannemen.

Toen dat eerste interview nog maar net was gepubliceerd, schreef ik kardinaal Müller al aan en stelde hem voor dat ik een tekst zou voorbereiden waarin de belangrijkste vragen aan de orde zouden komen; hij van zijn kant zou niet slechts enkele uren maar ten minste een heel weekend voor me vrij moeten maken. Tot mijn verrassing stond de prefect positief tegenover dit initiatief en bood hij me zijn tijd en zijn beschikbaarheid aan. We maakten een afspraak voor de ontmoeting en hielden ditmaal rekening met meer tijd om te werken.

De voorbereiding van de vragen vereiste nog een heel onderzoek. Het was nodig de juiste thema's en de juiste sleutelvragen te vinden, om een gestructureerd geheel van vragen uit te werken die zouden dienen als leidraad. Uiteindelijk vormde het thema van de hoop een trefzeker criterium: welke hoop biedt Christus ons? Welke hoop biedt de Kerk ons? Welke hoop biedt het gezin ons? Welke hoop biedt de samenleving ons? Deze reeks van vier grote vragen zorgde voor een geschikt kader waarbinnen de zorgen, 'de vreugde en de hoop'² van de hedendaagse mens konden worden gesitueerd. De vragen over het thema van de barmhartigheid werden later toegevoegd, in het kader van het Jaar van Barmhartigheid, als een volmaakte afsluiting van dit geheel. Elk van deze grote vragen diende vervolgens als kapstok voor een aantal van de bijzondere vragen, de concrete thema's die moesten worden verduidelijkt. Wat betreft het thema van het gezin

² Vgl. Tweede Vaticaans Oecumenisch Concilie, pastorale constitutie *Gaudium et spes* over de Kerk in de wereld van deze tijd, 1.

Inleiding

lijkt het me interessant te vermelden dat het persklaar maken van het boek werd afgerond begin maart 2016, zonder nog te kunnen beschikken over de tekst van de apostolische exhortatie naar aanleiding van de gezinsynode, waaraan paus Franciscus nog de laatste hand aan het leggen was.³

Enfin, met het ‘arsenaal’ aan vragen dat ik had voorbereid en bij me had op enkele vellen papier, en met een opnameapparaat in de hand, belde ik op een heldere zaterdagochtend begin december aan bij het huis van de prefect, voor het interview. Het werden twee heel intensieve werkdagen; niet zonder menselijkheid, grappen en serene gesprekken (zonder opnameapparaat) tijdens de maaltijden en de pauzes. Kardinaal Müller spreekt uitstekend Castiliaans. Hij veroorlooft zich zelfs grapjes te maken in de taal van Cervantes. Hij leerde onze taal tijdens de periodes dat hij in Peru verbleef en heeft haar later nog verbeterd en vervolmaakt. Heel het interview vond dan ook plaats in deze taal. Een woordenboek Duits-Spaans, de Catechismus van de Katholieke Kerk en de Bijbel waren de boeken die op tafel lagen. Tijdens deze twee dagen toonde de kardinaal zich een onvermoeibaar werker en een hartelijke gastheer. Hij toonde mij met genoeg de bibliotheek van zijn huis, die heel verzorgd en compleet is. En wat het werk betreft, dat trotseerde hij met ware volharding. Per slot van rekening had ik het het makkelijkste: luisteren, opnemen en eventueel wat aantekeningen maken. Het zware werk was voor de prefect, want de

³ De apostolische exhortatie *Amoris laetitia*, die officieel gedateerd is op 19 maart 2016.

vragen (zoals de lezer zal zien) waren niet erg direct, noch voor de hand liggend.

Die twee dagen leverden uren opname op, die later moesten worden uitgeschreven, herlezen, gecorrigeerd, bijgewerkt ... In feite vormde het weekend alleen nog maar het begin van een werk dat nog maanden zou duren. Uiteraard stond ik bij dit alles in permanent contact met de prefect, die elke stap van nabij volgde, die de tekst heeft gelezen en herlezen, deze heeft bijgewerkt, er iets aan toevoegde of verbeterde. De interviewer, die geen journalist is, heeft de tekst niet willen (en misschien ook wel niet kunnen) verfraaien door kunstgrepen of retorische spelletjes. Misschien was het wel wenselijk geweest de tekst te herschrijven in een meer journalistieke stijl, maar ik geloof dat op deze wijze de strekking van het interview beter wordt gerespecteerd alsook de intentie ervan om door te dringen tot de kern van de zaak.

Ten slotte zou ik nog iets willen zeggen over de titel van het boek. De lezer zal hebben opgemerkt dat de titel *Informe sobre la esperanza*⁴ een verwijzing bevat naar het befaamde interviewboek *Informe sobre la fe*⁵, waarin het interview staat dat de toenmalige prefect van het Geloof, Joseph Ratzinger, had toegestaan aan de journalist Vittorio Messori. De parallel wil zeker een hommage zijn aan de vriendschap van de huidige prefect met de paus-

⁴ De titel van de oorspronkelijke Spaanse uitgave van *Het fundament van onze hoop*.

⁵ De titel waaronder bedoeld interviewboek door BAC in het Spaans is uitgeven, in 1985. De titel van de oorspronkelijke Italiaanse uitgave luidt: *Rapporto sulla fede*. Dit boek is niet in het Nederlands verschenen, wel in het Duits onder de titel *Zur Lage des Glaubens* en in het Engels onder de titel *The Ratzinger Report*.

Inleiding

emeritus; maar zij wil ook en vooral de intuïtie van dat interview van toen bij de tijd brengen. Ratzinger stelde toen de juiste diagnose van de kerkelijke situatie, van haar oorzaken en haar gevolgen, en stelde ook enkele oplossingen voor. Men kan zeggen dat wat er dezer jaren gebeurd is het grote gelijk heeft bevestigd van zijn analyses, die in zijn tijd zo omstreden waren en helaas nog altijd niet de aandacht krijgen die ze verdienen. De titel *Informe sobre la esperanza* legt de nadruk op een ander thema, omdat (zoals in de eerste vragen uiteen wordt gezet) wij vandaag een grote crisis van de hoop meemaken. "Wij constateren met groot verdriet en bezorgdheid dat inderdaad maar weinig tijdgenoten van ons, en dat geldt in het bijzonder voor jongeren en kinderen, opgegroeid als ze zijn in een wereld zonder God, erop vertrouwen dat de geschiedenis, inclusief hun eigen, persoonlijke geschiedenis, een inherente zin heeft, een oorsprong en een bestemming. Ze ervaren haar als iets dat als los zand aan elkaar hangt. Ze stellen zich tevreden met kleine verhalen die niet meer dan schamele hoop bieden, terwijl ze geen rekening houden met een nobel verhaal dat hen verheft, dat zin geeft aan heel hun leven, dat verklaart waarom ze bestaan, voor wie we leven, waarom we lijden ... het resultaat kan alleen maar een crisis van de hoop zijn." Deze nieuwe diagnose van de huidige situatie impliceert ook dat er nieuwe vragen moeten worden gesteld. Vandaar de urgentie en de noodzaak van dit interview. In elk geval wens ik te benadrukken, misschien wel uit voorzorg, dat de titel *Informe sobre la esperanza* alleen een evocatie is, een knipoog naar die van Ratzinger. Het is nodig de verhoudingen in acht te nemen; te beginnen met het feit dat ik,

Inleiding

wat betreft mijn opleiding als journalist, met de profeet Amos zou moeten zeggen: "Ik ben geen profeet of lid van een profetengilde"⁶.

CARLOS GRANADOS,
algemeen directeur van BAC

⁶ Am 7,14. Vertaling Bijbelcitatien: Willibrord '78.